

โอกาสของความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ ครัวเรือนไทยในชนบท

Opportunity of Thai Rural Households Educational Success in Higher Education

ธิติมา พลัปลีง

นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

E-mail : offthitima@hotmail.com

สุวิมล เสงพัฒนา

อาจารย์สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

E-mail : nui_066@yahoo.com

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์

ศาสตราจารย์คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

E-mail : direk.p@nida.ac.th

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์โอกาสของความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ วิเคราะห์ตามแบบจำลองโลจิสติกพหุกลุ่ม (Multinomial Logistic Model) พบว่า เกิดความเหลื่อมล้ำของความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาระหว่างครัวเรือนเมืองกับชนบท กล่าวคือ ครัวเรือนชนบทมีส่วนผู้สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา (ร้อยละ 71) สูงกว่าครัวเรือนเมือง (ร้อยละ 51) และมีสัดส่วนผู้สำเร็จระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี (ร้อยละ 19) ต่ำกว่าครัวเรือนเมืองครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 39) นอกจากนี้รายได้ และสินทรัพย์ทางการเงินของครัวเรือนยังทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของโอกาสของความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี มากกว่าหลักสูตร 2 ปี อีกทั้งระดับการศึกษาหัวหน้าครัวเรือน และสินทรัพย์ทางการเงินของครัวเรือนชนบทมีผลกระทบทางตรง และผลกระทบร่วมกันต่อโอกาสของความสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี และอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี ดังนั้นรัฐควรสนับสนุนทุนแบบให้เปล่าเพื่อเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนสายอาชีวะ และทุนให้กู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพแก่ครัวเรือนยากจนในชนบท

คำสำคัญ : สินทรัพย์ครัวเรือน ความสำเร็จทางการศึกษา อุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.)

Abstract

Analysis opportunity of educational success in higher education used secondary data from the Household Socio-Economic Survey in 2011 of National Statistics Office. The analysis based on multinomial logistic model showed that inequality of educational success opportunity in higher education between city households and rural households. The proportion of lower higher education graduates from rural households (71 percent) is higher than from city households (51 percent). In addition, the proportion of 4-year-program higher education graduates, from rural households (19 percent) is fifty percent lower than from city households (39 percent). Moreover, households' income and financial assets caused more inequality of educational opportunity in higher education 4-year-program than 2-year-program and household head educational levels and financial assets of rural households affected direct term and interaction term on inequality of educational opportunity in Vocational Higher Education and Higher Education. So the government should support free funds to increase the proportion of vocational higher education learners as well as loan funds for careers of poor rural households.

Keywords : Family Asset Educational Success Vocational Higher Education (2-year-program)

บทนำ

การศึกษาเป็นการกระบวนการสร้าง และสะสมทุนทางปัญญา ความรู้ และทักษะแก่มนุษย์ เพื่อส่งเสริมผลิตภาพและความสามารถในการหารายได้ตลอดช่วงชีวิต และมีบทบาทสำคัญต่อการเลื่อนชนชั้น อย่างไรก็ตามโอกาสการศึกษาของคนไทยแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก/เยาวชนในครัวเรือนยากจน จากข้อมูลครัวเรือนของสำนักงานสถิติ

แห่งชาติปี 2554 พบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและสถานะทางเศรษฐกิจ (จน/รวย แบ่งเป็น 5 ระดับ) มีความสัมพันธ์ตรงกันข้าม (ภาพประกอบที่ 1) แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษา

ระดับอุดมศึกษาระหว่างคนรวยกับคนจนในสังคม ผลการวิจัยเกี่ยวกับอัตราผลตอบแทนของการศึกษา พบว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี (ปริญญาตรี) ให้ผล

ภาพประกอบที่ 1 การกระจายรายได้และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน 2554
ที่มาข้อมูล : การสำรวจครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ SES 2554 (คำนวณโดยผู้เขียน)

ตอบแทนสูงกว่าอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) ประมาณร้อยละ 15 (Punyasavatsut et al., 2005) แต่ค่าใช้จ่ายหลักสูตร 4 ปี ก็สูงกว่าหลักสูตร 2 ปี เกือบ 3 เท่า (อ้างอิงเกณฑ์กำหนดวงเงินกู้ของ กยศ. ปี 2556) ทำให้การเรียนอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี เป็นอุปสรรคสำหรับคนจน ถึงแม้ว่า กยศ. จะมีนโยบายให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาแก่คนยากจนในการเรียนอุดมศึกษา แต่ไม่สามารถคัดกรองคนยากจนได้แท้จริง (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2551)

ดังนั้น อุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี อาจจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับคนจนในชนบท สอดคล้องกับผลการศึกษาในประเทศไทยของ Pimpa (2007) ที่กล่าวว่า พ่อแม่ที่มีฐานะปานกลางถึงดีจะไม่นิยมให้บุตรของตนเลือกเรียนในสายอาชีพ เพราะมองว่าเป็นระดับการศึกษาสำหรับชนชั้นสองในสังคม หรือกลุ่มคนยากจน และสอดคล้องกับผลการศึกษาในประเทศอเมริกาโดย Gatlin (2008) พบว่า ความมั่งคั่งของครัวเรือนมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความสำเร็จทางการศึกษาของเด็ก และเด็กส่วนใหญ่ที่มีฐานะด้อยกว่า จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และมีแนวโน้มตัดสินใจเลือกเรียนอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี

ดังนั้น ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาของเด็กในระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี หรือหลักสูตร 4 ปี ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของพ่อแม่ซึ่งเป็นตัวแปรแฝงที่แสดงถึงระดับความสามารถของเด็กที่มีอยู่ในพันธุกรรม กล่าวคือ พ่อแม่ที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีแนวโน้มที่บุตรจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และสำเร็จการศึกษาในระดับสูงด้วย (Haveman & Wolfe, 1995) ซึ่งตัวแปรระหว่างระดับการศึกษาของรุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูกในกลุ่มประเทศเอเชียมีความสัมพันธ์กันสูงถึง 0.4 (Hertz et al., 2007) นอกจากนี้ความมั่งคั่งของครัวเรือนยังเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญในการพยากรณ์ความสำเร็จทางการศึกษาของเด็กในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากรายได้ครัวเรือนไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นในระดับอุดมศึกษา สินทรัพย์ครัวเรือนจะเป็นตัวเติมช่องว่างระหว่างค่าใช้จ่ายในการเข้าศึกษาต่อกับรายได้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน นอกจากนั้นสินทรัพย์ครัวเรือนจะป้องกันปัญหาการลาออกกลางคันระหว่างเรียนเมื่อครอบครัวเกิดปัญหาภาวะเศรษฐกิจ

(Kane, 2004) และสำหรับพ่อแม่ที่มีการศึกษาน้อย มีฐานะยากจนในชนบท ถึงแม้ว่าเด็กจะมีความสามารถทางการศึกษามากเท่าใดก็ตาม ก็จะมีโอกาสน้อยมากในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2553) นอกจากนี้โครงสร้างครัวเรือนก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาด้วย โดยมีคำถามวิจัย คือ บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมแตกต่างกันระหว่างคนรวยกับคนจนทั้งในเมือง และชนบทจะมีผลต่อโอกาสความสำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) และหลักสูตร 4 ปี (ปริญญาตรี) แตกต่างกันอย่างไรมากน้อยอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเหลื่อมล้ำของโอกาสความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาระหว่างครัวเรือนเมือง และชนบท
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบโอกาสของความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) และหลักสูตร 4 ปี (ปริญญาตรี)

สมมติฐาน

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และความมั่งคั่งของครัวเรือน ซึ่งวัดจากการถือครองสินทรัพย์ประเภทต่างๆ เช่น สินทรัพย์สุทธิ สินทรัพย์ทางการเงิน การมีบ้านเป็นของตนเอง เป็นต้น น่าจะมีผลกระทบทางตรงต่อโอกาสความสำเร็จทางการศึกษา อีกทั้งตัวแปรสินทรัพย์ทางการเงิน และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเมืองหรือชนบทน่าจะผลกระทบร่วมกัน (Interaction Term) ต่อโอกาสความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่แตกต่างกันด้วย

ประโยชน์ที่ได้รับ

กำหนดเกณฑ์คัดกรองคนยากจนเพื่อเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) สำหรับครัวเรือนยากจนในชนบทซึ่งเป็นเครื่องมือลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยในชนบทอย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎี และแบบจำลอง

ทฤษฎีพฤติกรรมครัวเรือน (Theory of Family Behavior) ซึ่งริเริ่มโดย Becker & Toms (1986) มีโมทัศน์หลักเกี่ยวกับครอบครัวในฐานะเป็นหน่วยผลิตหนึ่งในสังคมตามฟังก์ชันการผลิตของครัวเรือน โดยใช้ปัจจัยการผลิต (รวมทั้งเวลา) เพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดสำหรับสมาชิกแต่ละคน โดยที่พ่อแม่ตระหนักถึงความสำคัญของทุนมนุษย์และความหวังดีต่อบุตรหลาน (Altruistic Attitude Toward Their Offspring) ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรมีโอกาสที่ดีโดยสนับสนุนเงินทุน และให้โอกาสได้รับการศึกษา รวมทั้งมีความพึงพอใจที่จะถ่ายโอนมรดกให้ทายาท ผู้ปกครองเผชิญปัญหาการตัดสินใจเลือกกระหว่างปัจจุบัน และอนาคต เสียสละการบริโภคในปัจจุบัน หรือยินยอมกู้เงิน หรือจำหน่ายสินทรัพย์ที่มีอยู่เพื่อเป็นรายจ่ายทางการศึกษาของบุตร โดยคาดหวังว่าจะได้รับโอกาสการทำงานที่ดี รายได้ และอาชีพมั่นคง เพื่อทำหน้าที่สืบทอดชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

แบบจำลองที่เป็นกรอบการวิเคราะห์นี้ปรับปรุงจาก Brown (2003) แบ่งช่วงเวลาเป็น 2 ช่วง และกำหนดข้อสมมติว่าแต่ละครัวเรือนประกอบด้วยพ่อหรือแม่ที่มีความชอบเหมือนกัน (Identical Preferences) มีบุตรจำนวน n คน แต่ครัวเรือนมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ข้อจำกัดสภาพคล่อง (Liquidity Constrains) ไม่เท่ากัน จำนวนหนึ่งสามารถกู้ยืมเงินในอนาคตจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้จ่ายได้ ในขณะที่บางครัวเรือนมีข้อจำกัดมากกว่า รายได้ครัวเรือนมาจากการทำงาน นำไปใช้จ่ายบริโภคสินค้าและบริการ แต่ไม่เกินกว่ามูลค่าสินทรัพย์ทั้งหมด ดังนั้นแต่ละครัวเรือนจะพยายามจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด (Maximize a Utility Function, u) ซึ่งประกอบด้วยการบริโภคในช่วงเวลาที่ 1 (C^1) และการบริโภคในช่วงเวลาที่ 2 (C^2) ดังนั้น $U(C^1, C^2)$ กำหนดให้เป็นฟังก์ชันอรรถประโยชน์ที่มีลักษณะเป็น Strictly Concave และการบริโภคในช่วงเวลาที่ 2 ของพ่อแม่เป็นการลงทุนทางการศึกษาให้แก่บุตร ซึ่งจะถูกแบ่งปันตามกฎการแบ่งปัน (Sharing Rule), α_t , โดยค่า α_t อาจจะมีค่าเท่ากัน หรือแตกต่างกันตามความพอใจในการแบ่งปันทรัพยากรที่พ่อแม่มีต่อบุตรแต่ละคน ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ในการบริโภคของพ่อแม่ในช่วงเวลาที่ 2 ขึ้นอยู่กับการบริโภคของบุตรซึ่งสะท้อน

ถึงความหวังดี (Altruism Function) ของพ่อแม่, ξ_t , ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับบุตร (b) และตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพ่อแม่หรือโครงสร้างครัวเรือน (p) เช่น ขนาดครัวเรือน สถานภาพสมรส เป็นต้น ซึ่งสามารถเขียนอยู่ในรูปฟังก์ชันได้ว่า $\xi_t = f(b, p)$ โดย b คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับบุตร และ p คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพ่อแม่ หรือโครงสร้างครัวเรือน ดังนั้นสามารถเขียนฟังก์ชันอรรถประโยชน์ตามที่ได้กล่าวมาดังนี้

$$(1) U = \mu U(C^1) + (1-\mu) \sum [\alpha_t + (1-\alpha_t) \xi_t(b, p)] U(C^2)$$

โดยที่ μ เป็นน้ำหนักของความพอใจในปัจจุบันของครัวเรือน (Household's Preference) ในการบริโภคช่วงเวลา ที่ 1 กำหนดให้ $\mu \in [0, 1]$ และ α_t หมายถึง น้ำหนักของการแบ่งปันทรัพยากรที่พ่อแม่ให้แก่บุตรแต่ละคน (กรณีที่มีบุตรมากกว่า 1 คน) กำหนดให้ $\alpha_t \in [0, 1]$ ในช่วงเวลาที่ 2 พ่อแม่ใช้ทรัพยากรที่มีเหลือจากการบริโภคในช่วงเวลาที่ 1 ในการดูแลบุตรโดยลงทุนเพื่อการศึกษา ฟังก์ชันการผลิตทางการศึกษา (Production Function: g) ซึ่งสามารถเขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ ดังนี้

$$(2) \text{---} C^2 = g(K_t)$$

โดยที่ K_t = ตัวแปรทุนทางเศรษฐกิจ
ทุนเป็นปัจจัยการผลิต (Input) ที่ต้องใช้เพื่อผลิต (Output) อันพึงปรารถนาของแต่ละครอบครัว คือ ต้องการให้บุตรจบระดับการศึกษาสูงสุด (C^2)

ปัญหาของครัวเรือน (The Household's Problem) สามารถเขียนได้ว่า

$$(3) \text{Max } \mu U(C^1) + (1-\mu) \sum [\alpha_t + (1-\alpha_t) \xi_t(b, p)] U^{C^1, K_t}$$

$$\begin{aligned} \text{s.t} \quad & C^2 = g(K_t) \\ & P^C C^1 + P K_t \leq A_t \\ & T = t_w + t_{C^2} \\ & Y_t = w(H)t_w + rK_t \end{aligned}$$

โดยที่ P^C คือ ราคาสินค้าและบริการสมมติให้เท่ากับ 1 (ราคาเปรียบเทียบสินค้าแต่ละชนิดเท่ากัน)

P คือ ราคาหรือต้นทุนของทุนแต่ละประเภทที่ใช้ในการลงทุนทางการศึกษา

Y_t คือ รายได้ของครัวเรือน

T คือ เวลาทั้งหมดใน 1 วัน (24 ชั่วโมง) t_w คือ เวลาการทำงานของพ่อแม่ t_c คือ เวลาในการลงทุนการศึกษาของบุตร โดยรวมกันเป็น T คือ เวลาทั้งหมดที่มี กล่าวคือนอกจากเวลาทำงานแล้วเวลาทั้งหมดจะอุทิศให้กับการใช้เวลาดูแลบุตรในการพัฒนาทุนมนุษย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจข้อมูลภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน (SES) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2554

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรเป็นครัวเรือนไทย ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าครัวเรือน และสมาชิกครัวเรือนรุ่นลูก (ชายหรือหญิง) กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกรุ่นลูกทั้งชาย และหญิงในครัวเรือน ซึ่งสำเร็จการศึกษาสูงสุดโดยระบุไว้ ณ วันที่สำรวจเท่านั้น ซึ่งมีช่วงอายุระหว่าง 23-30 ปี จำนวน 6,088 คน

เครื่องมือ

ฐานข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน (SES) สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2554

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาความเหลื่อมล้ำของโอกาสความสำเร็จทางการศึกษาของบุตร ใช้การนำเสนอเปรียบเทียบด้วยกราฟแท่งแสดงสถิติพรรณนา เช่น ค่าร้อยละของความสำเร็จทางการศึกษาของบุตร 3 ระดับ ได้แก่ 1) ต่ำกว่าอุดมศึกษา 2) อุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี และ 3) อุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี แบ่งแยกตามปัจจัยต่างๆ

2. การเปรียบเทียบโอกาสของความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) และหลักสูตร 4 ปี (ปริญญาตรี) ระหว่างครัวเรือนเมือง และชนบท ใช้แบบจำลองโลจิสติกพหุกลุ่ม (Multinomial Logit Model) แสดง

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับฟังก์ชันความหวังดีของพ่อแม่ ($\xi = f(b, p)$) โดย b คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับบุตร และ p คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพ่อแม่ หรือโครงสร้างครัวเรือนและทุนเศรษฐกิจ (K_i) กับอรรถประโยชน์สูงสุด (Max U) ของระดับการศึกษาสูงสุดของบุตรที่พ่อแม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทางเลือก i จากครัวเรือน j เขียนแสดงความสัมพันธ์ในลักษณะฟังก์ชันอรรถประโยชน์ (5) ได้

$$(4) U(C_{ij}^2) = f(\xi_{ij}, K_{ij})$$

$$(5) U(C_{ij}^2) = \beta_{ij} \xi_{ij} + \theta_{ij} K_{ij} + \varepsilon_{ij}$$

เนื่องจากตัวแปรตามเป็น ระดับการศึกษาสูงสุดของบุตร ซึ่งเป็นตัวแปรเชิงคุณภาพ แบ่ง 3 ระดับ คือ

1) สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา โดยสมมติให้ C^2 มีค่าเท่ากับ 0

2) สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หลักสูตร 2 ปี โดยสมมติให้ C^2 มีค่าเท่ากับ 1

3) สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษา หลักสูตร 4 ปี (หรือสูงกว่า) โดยสมมติให้ C^2 มีค่าเท่ากับ 2

สามารถเขียนได้ว่าทางเลือก i ที่ครัวเรือน j ตัดสินใจแล้วย่อมมีอรรถประโยชน์มากกว่าทางเลือกอื่นๆ

$$(6) \Pr(U(C_{ij}^2) > U(C_{in}^2)) \text{ สำหรับ } n \neq j$$

$$C^2 = 0 \text{ if } \beta_0 \xi_i + \theta_0 K_{i0} + \varepsilon_{i0} \geq \text{Max}(\beta_1 \xi_i + \theta_1 K_{i1} + \varepsilon_{i1}, \beta_2 \xi_i + \theta_2 K_{i2} + \varepsilon_{i2})$$

$$C^2 = 1 \text{ if } \beta_1 \xi_i + \theta_1 K_{i1} + \varepsilon_{i1} \geq \text{Max}(\beta_0 \xi_i + \theta_0 K_{i0} + \varepsilon_{i0}, \beta_2 \xi_i + \theta_2 K_{i2} + \varepsilon_{i2})$$

$$C^2 = 2 \text{ if } \beta_2 \xi_i + \theta_2 K_{i2} + \varepsilon_{i2} \geq \text{Max}(\beta_0 \xi_i + \theta_0 K_{i0} + \varepsilon_{i0}, \beta_1 \xi_i + \theta_1 K_{i1} + \varepsilon_{i1})$$

และพจน์ของค่าความคลาดเคลื่อน (ε_{ij}) มีการแจกแจงอิสระและมีค่าเฉลี่ยเท่ากับศูนย์ ซึ่งสามารถประมาณความน่าจะเป็นที่แต่ละคนจะเลือกทางเลือก i โดยมี n ทางเลือก ; $n=0,1$ และ 2

$$(7) \Pr(C_i^2 = n) = \frac{e^{\beta_n \xi_i + \theta_n K_{in}}}{\sum_{j=0}^2 e^{\beta_j \xi_i + \theta_j K_{ij}}}$$

จากการประมาณสมการ (7) จะได้ค่าความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood) ซึ่งมีความเที่ยงตรง (Consistent) และประสิทธิภาพเชิงเส้น (Asymptotically Efficient) ภายใต้ข้อจำกัดของพารามิเตอร์ กำหนดสมการ (7) ให้อยู่ในรูปของสมการเชิงเส้น เนื่องจากเป็นสมการเอกซ์โพเนนเชียล จึงมีการปรับให้ความสัมพันธ์อยู่ในรูปเชิงเส้นก่อน

$$(8) \quad P_i = P(\text{เหตุการณ์ที่สนใจ}) / P(\text{เหตุการณ์ที่ไม่ได้สนใจ})$$

P_i หรือ Odds Ratio แสดงถึง โอกาสของกลุ่มที่สนใจจะเป็นกี่เท่าของโอกาสของกลุ่มที่ไม่ได้สนใจ ถ้าค่า Odds Ratio มากกว่า 1 แสดงว่า กลุ่มที่สนใจจะมีโอกาสมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้สนใจ ซึ่งในการวิเคราะห์ครั้งนี้กำหนดให้กลุ่มที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าอุดมศึกษาเป็นกลุ่มที่ใช้ในการเปรียบเทียบ (Baseline Category) จึงได้สมการในการวิเคราะห์ และเมื่อทำการหาค่า Log สมการ จะได้ว่า

$$(9) \quad \text{Log}(P_i) = a + \beta_i \xi_i + \theta_i K_e$$

สมการที่ (9) จะอยู่ในรูปแบบของสมการเชิงเส้น และเรียกว่า Logit Response Function

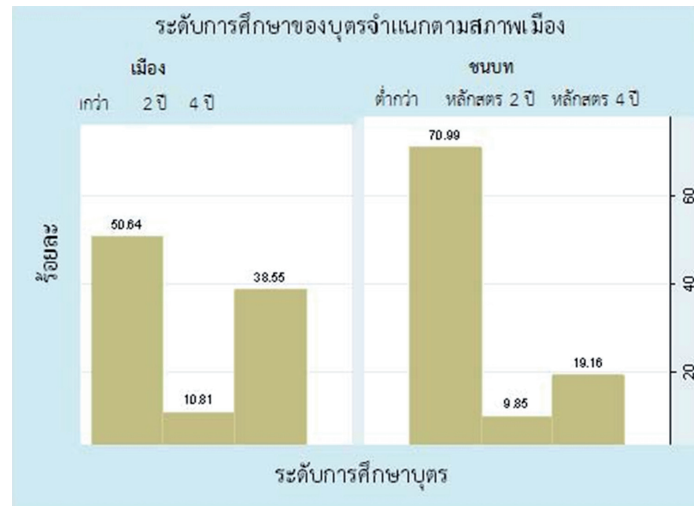
กำหนดตัวแปรอิสระต่างๆ ในฟังก์ชันความหวังดี และทุนเศรษฐกิจ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อระดับการศึกษาสูงสุดของบุตร ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรม และตรวจสอบค่าผิดปกติของตัวแปรอิสระแต่ละตัว แล้วจึงสร้างสมการจากแบบจำลอง และใช้การเลือกตัวแปรอิสระด้วยวิธี Enter Method แล้วจึงประมาณค่าสัมประสิทธิ์ต่างๆ ในแบบจำลองเชิงเส้นสมการที่ (9) โดยวิธี Maximum Likelihood Method

$$(10) \quad \text{Log}(P_i) = a_0 + a_1 \text{INC2} + a_2 \text{INC3} + a_3 \text{INC4} + a_4 \text{INC5} + a_5 \text{FIA} + a_6 \text{HOU} + a_7 \text{LIQ} + a_8 \text{GOV} + a_9 \text{EDHR2} + a_{10} \text{EDHR3} + a_{11} \text{FIA} * \text{EDHR} + a_{12} \text{AGE} + a_{13} \text{AGESQ} + a_{14} \text{STA1} + a_{15} \text{STA2} + a_{16} \text{HOC2} + a_{17} \text{HOC3} + a_{18} \text{HOC4} + a_{19} \text{HOC5} + a_{20} \text{HOC6} + a_{21} \text{HOC7} + a_{22} \text{HOC8} + a_{23} \text{HGEN} + a_{24} \text{GEN} + a_{25} \text{SIZE} + a_{26} \text{REG1} + a_{27} \text{REG2} + a_{28} \text{REG3} + a_{29} \text{REG4}$$

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาต่อไปนี้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์พบ

1) ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของครัวเรือนชนบทเนื่องจากมีสัดส่วนผู้สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าอุดมศึกษา (ร้อยละ 71) สูงกว่าครัวเรือนเมือง (ร้อยละ 51) และมีผู้สำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี (ร้อยละ 19) ต่ำกว่าครัวเรือนเมืองครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 39) (ภาพประกอบที่ 2) ขณะที่อัตราส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) ระหว่างครัวเรือนเมือง และชนบทมีอัตราส่วนใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ 10 จึงไม่เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับดังกล่าว แต่เมื่อนำกลุ่มรายได้ของครัวเรือนมาพิจารณาด้วย โดยแบ่งรายได้เป็น 5 กลุ่มควินไทล์ตามลำดับ ได้แก่ กลุ่มจนที่สุด จน ปานกลาง รวย และรวยที่สุด (ภาพประกอบที่ 3) จะพบความแตกต่างของโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) ระหว่างคนจนที่สุด ต่ำกว่าทุกกลุ่มรายได้ ขณะที่อุดมศึกษา หลักสูตร 4 ปี ยิ่งเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนกับรวยมากขึ้นตามรายได้ที่เพิ่มขึ้นซึ่งยากแก่การลดความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาดังกล่าวให้ทัดเทียมกับคนรวย ดังนั้นถ้าเราเพิ่มสัดส่วนผู้สำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี ในกลุ่มที่จนที่สุดจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 11 หรือเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 4 ก็จะมีสัดส่วนผู้สำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี ในแต่ละกลุ่มรายได้ใกล้เคียงกัน ก็จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาดังกล่าวให้แก่คนจนได้ เมื่อพิจารณาสินทรัพย์ทางการเงินของครัวเรือน (ภาพประกอบที่ 4) ซึ่งแบ่งกลุ่มสินทรัพย์ทางการเงินเป็น 9 กลุ่ม ก็จะทำให้ผลสอดคล้องกับรายได้ กล่าวคือ เกิดความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี ขณะที่หลักสูตร 2 ปี ไม่พบความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาตามกลุ่มสินทรัพย์ทางการเงินที่เพิ่มขึ้นแต่อย่างใด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wongmonta (2012) ที่ให้ความสำคัญกับรายได้และสินทรัพย์ทางการเงินในการพิจารณาทางเลือกในการศึกษาต่อระดับมัธยมปลายระหว่างสายสามัญ และสายอาชีพ และสินทรัพย์ทางการเงินยังสร้างความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี มากกว่า 2 ปี เนื่องจากอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี มีค่าใช้จ่าย และระยะเวลาการศึกษามากกว่าหลักสูตร 2 ปี หลายเท่า

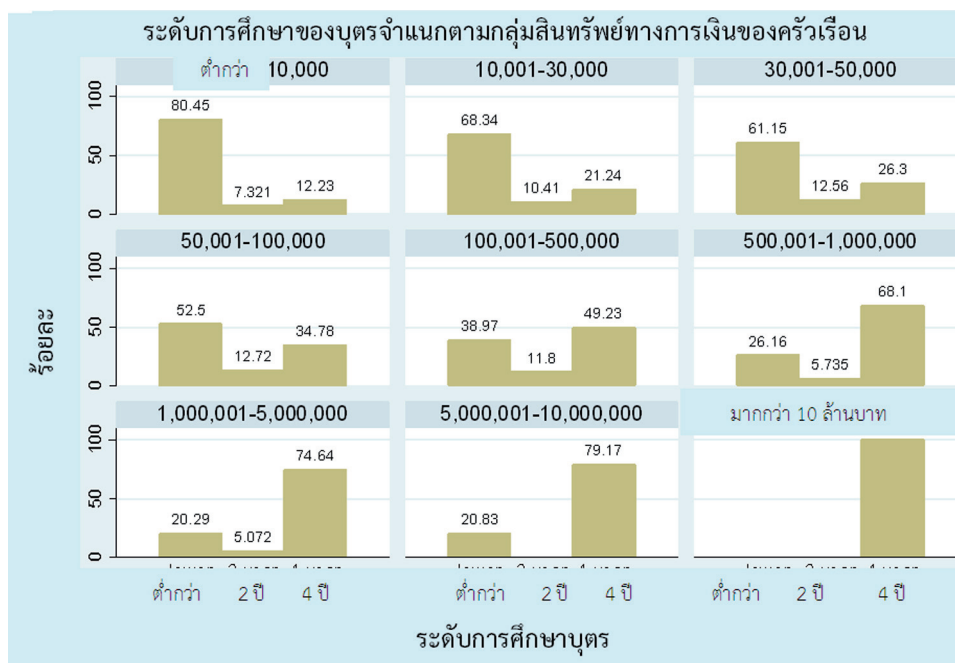
ภาพประกอบที่ 2 ระดับการศึกษาของบุตรจำแนกตามสภาพเมือง

ภาพประกอบที่ 3 ระดับการศึกษาของบุตรจำแนกตามกลุ่มควินไทล์ของรายได้ครัวเรือน

2) เมื่อพิจารณาความไม่เท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนเมือง และชนบท (ตารางที่ 1) จึงพบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองมีผลต่อโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี มากกว่า 2 ปี ขณะที่ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในเขตชนบทมีผลต่อโอกาสที่บุตรจะ

สำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี และ 4 ปี ใกล้เคียงกัน และข้อน่าสังเกต คือ หัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จอุดมศึกษาในเขตชนบทนั้นไม่มีผลต่อโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาทั้งสองหลักสูตร ส่วนรายได้ของครัวเรือน ทั้งในเขตเมืองและชนบทมีผลต่อโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี มากกว่าหลักสูตร 2 ปี ขณะที่สินทรัพย์ทางการเงินของ

ภาพประกอบที่ 4 ระดับการศึกษาของบุตรจำแนกตามกลุ่มสินทรัพย์ทางการเงินของครัวเรือน

ครัวเรือนทั้งในเขตเมือง และชนบทมีผลต่อโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี มากกว่า 2 ปี นอกจากนี้ยังพบว่า การมีบ้านเป็นของตนเองของครัวเรือน เฉพาะเขตเมืองเท่านั้น ที่มีผลต่อโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี แต่ไม่มีผลต่อโอกาสสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี สอดคล้องกับ Elliott III & Hyun-a Song (2011) ที่ระบุว่า การมีบ้านเป็นของตนเองมีผลต่อความสำเร็จอุดมศึกษา แต่ไม่ได้ระบุสภาพเมืองที่ต่างกัน เนื่องจากบ้าน/ที่ดินเขตเมืองมีราคาสูงกว่า อีกทั้งบ้าน/ที่ดินในเมืองสามารถใช้เป็นหลักประกันกู้ยืมสินเชื่อดีกว่าชนบท เมื่อครัวเรือนจำเป็นต้องใช้เงินยามฉุกเฉิน ส่วนสภาพคล่องทางการเงินของครัวเรือนในเขตเมืองมีผลต่อการเพิ่มโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี ขณะที่ในชนบทจะมีเพิ่มโอกาสให้บุตรสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี เนื่องจากครัวเรือนที่ทำงานในเมืองส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพที่มีรายได้แน่นอน มั่นคง จึงสามารถกู้ยืมเงินในระบบได้ และมีทางเลือกในการกู้ยืมเงินมากกว่าคนชนบท ทำให้มีความมั่นใจมากกว่าในการสร้างโอกาสเลือกให้บุตรหลานสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Zhan &

Sherraden (2011) ที่พบว่าสินทรัพย์สภาพคล่อง และสินทรัพย์สภาพคล่องต่ำมีความสัมพันธ์ต่อโอกาสในการสำเร็จการศึกษา ระดับอุดมศึกษาทั้งสองระดับ ขณะที่หนี้ไม่มีหลักประกันกลับมีความสัมพันธ์ดังกล่าว

ประเด็นสำคัญ คือ การพิจารณาผลกระทบทางตรง และผลกระทบร่วมกันระหว่างตัวแปรการศึกษาหัวหน้าครัวเรือน และสินทรัพย์ทางการเงิน พบว่า ตัวแปรทั้งสองมีผลกระทบทางตรงต่อความสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี ในทิศทางเดียวกัน แต่เฉพาะครัวเรือนเขตชนบทเท่านั้นที่ตัวแปรทั้งสองมีผลกระทบร่วมกันต่อโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี และ 4 ปี ซึ่งอธิบายได้ว่า เมื่อสินทรัพย์ทางการเงินเพิ่มขึ้นเท่ากัน หัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จประถมศึกษาจะมีโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี และ 4 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73 ซึ่งมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่สำเร็จมัธยม และอุดมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 58 และ 56 ลดลงตามลำดับ (ตารางที่ 2) ข้อสังเกต คือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่ำสุด เมื่อมีสินทรัพย์ทางการเงินเพิ่มขึ้นจะพยายามสร้างโอกาสให้บุตรสำเร็จอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นข้อค้นพบใหม่ในบริบทประเทศไทยที่เพิ่มเติม และชัดเจน

ตารางที่ 1 ผลประมาณการความน่าจะเป็นที่จะสำเร็จการศึกษาอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี และหลักสูตร 4 ปี เปรียบเทียบกันระหว่างครัวเรือนเขตเมือง และชนบท

Multinomial logistic regression						
Municipal			Rural			
Number of obs = 3483			Number of obs = 2593			
LR chi2(62) = 1440.37			LR chi2(60) = 76.11			
Prob > chi = 0			Prob > chi = 0			
Pseudo R2 = 0.2171			Pseudo R2 = 0.185			
Log likelihood = -2597.4662			Log likelihood = 1664.9565			
		RRR	S.E.	RRR	S.E.	คำอธิบายตัวแปร
Child Education	lower higher education (base outcome)					
2_year						อุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.)
inc						รายได้ของครัวเรือนควินไทล์ที่ 1
2	1.291753	.2628715	2.855187**	.6732731		รายได้ของครัวเรือนควินไทล์ที่ 2
3	1.793078**	.3637694	3.451259**	.844682		รายได้ของครัวเรือนควินไทล์ที่ 3
4	2.05858**	.4423168	2.958224**	.7906036		รายได้ของครัวเรือนควินไทล์ที่ 4
5	2.725896**	.6737838	4.89079**	1.478093		รายได้ของครัวเรือนควินไทล์ที่ 5
fia	1.157808**	.0581931	1.13359**	.0664841		สินทรัพย์ทางการเงิน
hou	1.254645	.1896173	1.632618	.5252716		การมีบ้านเป็นของตนเอง
liq	.9072292	.1836044	.584325**	.1856992		ขาดสภาพคล่องทางการเงิน
gov	2.533971**	1.054693	1.871849	.7669311		เคยกู้เงินจากกองทุนของรัฐ
edhr						หัวหน้าครัวเรือนจบประถมศึกษา
2	1.882996*	.6864681	4.846985**	2.399216		หัวหน้าครัวเรือนจบมัธยมศึกษา
3	2.67999*	1.467193	.6353912	.9305809		หัวหน้าครัวเรือนจบอุดมศึกษา
age	1.127383	.0990715	1.172922	.1231196		อายุหัวหน้าครัวเรือน
ages	.9989031	.0007602	.9985301	.0009203		อายุหัวหน้าครัวเรือนกำลังสอง
sta						โสด หม้าย หรือหย่าร้าง
2	.735538	.250889	.5875412	.3032965		แยกกันอยู่
3	.92620	.15762	.98958	.229155		แต่งงาน
hoc						ผู้จัดการ ข้าราชการอาวุโส
2	1.236523	.6726643	1.29237	.792873		ผู้ประกอบการวิชาชีพด้านต่างๆ
3	2.914166*	1.693215	.5579269	.4612718		เจ้าหน้าที่เทคนิค
4	3.754031**	.93929	2.03666	1.84282		เสมียน
5	2.122521**	.7942082	.8523156	.299509		พนักงานบริการและขายสินค้า
6	2.294855**	.8891041	.756329	.230017		ผู้ทำงานเกษตร ป่าไม้ ประมง
7	3.019769**	1.194546	1.165396	.406569		ช่างฝีมือ
8	2.329068**	.9803251	.5723217	.2723189		ผู้ควบคุมเครื่องจักร
9	2.634685**	.9935715	.5919976	.2016656		ลูกจ้าง งานบริการ แรงงาน
hgen	1.117576	.1730789	1.448404*	.2913546		หัวหน้าครัวเรือนเพศชาย
gen	.8755103	.1040195	.8723964	.123972		บุตรชาย

ตารางที่ 1 (ต่อ)

Municipal			Rural		คำอธิบายตัวแปร
RRR	S.E.	RRR	S.E.		
Child Education					
size	.8685856**	.0358336	.8017775**	.0424918	ขนาดของครัวเรือน
reg					กรุงเทพฯ
2	1.073541	.2611499			ภาคกลาง
3	1.385757	.3593116	.945302	.1841102	ภาคเหนือ
4	1.00938	.2532859	.6285285**	.1268357	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
5	.8310276	.2344979	.9235032	.1815594	ภาคใต้
edhr#fia					ประณม#สินทรัพย์ทางการเงิน
2	.9280055	.0940209	.72647*	.1065969	มัธยม#สินทรัพย์ทางการเงิน
3	.9260688	.115933	1.335978	.4584944	อุดม#สินทรัพย์ทางการเงิน
4_year					อุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี
inc					รายได้ของครัวเรือนควินไทล์ที่ 1
2	1.361774*	.2335851	2.35726**	.5048085	รายได้ของครัวเรือนควินไทล์ที่ 2
3	2.083646**	.3511466	3.49293**	.75743	รายได้ของครัวเรือนควินไทล์ที่ 3
4	3.28129**	.5668003	5.284326**	1.17227	รายได้ของครัวเรือนควินไทล์ที่ 4
5	5.403573**	1.044088	14.47438**	3.575588	รายได้ของครัวเรือนควินไทล์ที่ 5
fia	1.294019**	.0515633	1.209036**	.067066	สินทรัพย์ทางการเงิน
hou	1.239378*	.1413733	1.223933	.3066354	การมีบ้านเป็นของตนเอง
liq	.7461251*	.1247358	.6903602	.1753541	ขาดสภาพคล่องทางการเงิน
gov	5.464122**	1.746127	4.10166**	1.1622	เคยกู้เงินจากกองทุนของรัฐ
edhr					หัวหน้าครัวเรือนจบประถมศึกษา
2	2.607543**	.7328076	5.070063**	2.162401	หัวหน้าครัวเรือนจบมัธยมศึกษา
3	4.398413**	1.805445	1.423174	1.613607	หัวหน้าครัวเรือนจบอุดมศึกษา
age	1.3398*	.09769	1.3023**	.116609	อายุหัวหน้าครัวเรือน
Agesq	.99770**	.000626	.9978371**	.0007731	อายุหัวหน้าครัวเรือนกำลังสอง
sta					โสด หม้าย หย่าร้าง
2	.8790139	.2350966	.9094707	.3611818	แยกกันอยู่
3	2.05776**	.28196	1.76510**	.3500541	แต่งงาน
hoc					ผู้จัดการ ข้าราชการอาวุโส
2	.9813263	.3185051	1.242156	.6925998	ผู้ประกอบการวิชาชีพด้านต่างๆ
3	1.475202	.6022465	1.613827	.9393782	เจ้าหน้าที่เทคนิค
4	1.442405	.5413932	.2031826	.2646214	เสมียน
5	1.095843	.2376093	1.372695	.4287691	พนักงานบริการและขายสินค้า
6	.7213791	.1733278	1.171636	.326057	ผู้ทำงานเกษตร ป่าไม้ ประมง
7	1.066185	.265482	1.42946	.4588589	ช่างฝีมือ
8	.9325019	.2500368	1.162147	.4513991	ผู้ควบคุมเครื่องจักร
9	1.094921	.2434344	.9018886	.2753062	ลูกจ้าง งานบริการ แรงงาน
hgen	.93192	.12612	.71992	.161228	หัวหน้าครัวเรือนเพศชาย

ตารางที่ 1 (ต่อ)

Municipal			Rural		คำอธิบายตัวแปร
RRR	S.E.	RRR	S.E.		
Child Education					
4_year					อุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี
gen	.3236194**	.0303516	.2572431**	.0323887	บุตรชาย
size	.6007498**	.0208302	.635833**	.0305893	ขนาดของครัวเรือน
reg					กรุงเทพฯ
2	.3765788**	.0612215			ภาคกลาง
3	.503533**	.090334	1.004109	.1719768	ภาคเหนือ
4	.3593907**	.0607639	.7087714**	.1223728	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
5	.4769463**	.0889005	1.044978	.173978	ภาคใต้
edhr#c.fia					ประณม#สินทรัพย์ทางการเงิน
2	.974223	.072887	.7714211**	.0903333	มัธยม#สินทรัพย์ทางการเงิน
3	.9545398	.0867022	1.383959	.3816606	อุดม#สินทรัพย์ทางการเงิน

หมายเหตุ : * ที่ระดับนัยสำคัญ .10 และ ** ที่ระดับนัยสำคัญ .05

ตารางที่ 2 ผลกระทบหน่วยสุดท้ายของการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์ทางการเงินและระดับการศึกษา หัวหน้าครัวเรือนต่อโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา

	Marginl Effect	S.E.	คำอธิบายตัวแปร
edhr			ระดับการศึกษาหัวหน้าครัวเรือน
1	.7304083**	.0086783	หัวหน้าครัวเรือนจบประถมศึกษา
2	.589477**	.029842	หัวหน้าครัวเรือนจบมัธยมศึกษา
3	.5609066**	.0758296	หัวหน้าครัวเรือนจบอุดมศึกษา

กว่าผลการศึกษาของ Elliott et al. (2011) กล่าวว่าความมั่งคั่งของครัวเรือน และการศึกษาของพ่อแม่มีผลกระทบร่วมกันต่อโอกาส และทางเลือกความสำเร็จทางการศึกษาของบุตรระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาต่ำในชนบทมีแรงกดดันในพื้นที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต และการศึกษาที่ด้อยกว่าในเมืองโดยรวมจึงมีความตั้งใจ และมุ่งหวังให้บุตรสำเร็จการศึกษาที่สูงกว่าตน ต้องการให้บุตรมีอาชีพ และงานที่มั่นคงดีกว่ารุ่นพ่อแม่ ดังนั้นเมื่อมีฐานะดีขึ้นจึงมีความพยายามอย่างยิ่งที่สนับสนุนให้บุตรศึกษาต่อ และสำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาถึงที่สุดหรือกล่าวว่าสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันระหว่างเมือง และชนบท

ของครัวเรือนส่งผลต่อความหวังดีหรือคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อบุตรในการสร้างโอกาสทางการศึกษาแตกต่างกันด้วย เมื่อพิจารณาบทบาทภาครัฐเกี่ยวกับการให้กู้ยืมเงินจากกองทุนต่างๆ พบว่า ครัวเรือนที่เคยกู้ยืมเงินดังกล่าวในเขตเมืองจะมีผลต่อโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี มากกว่าหลักสูตร 2 ปี ขณะที่เขตชนบทการกู้ยืมเงินดังกล่าวมีผลต่อโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี แต่ไม่มีผลต่อโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี ซึ่งกล่าวได้ว่า การให้กู้ยืมเงินจากกองทุนต่างๆ ของรัฐแก่ครัวเรือนยากจนเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพ เพื่อการศึกษา หรือเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตแสดงถึงบทบาทของรัฐเป็นส่วนหนึ่งของ

สร้างโอกาสทางการศึกษาแก่บุตรในครัวเรือนเมือง และชนบท กล่าวคือ ครัวเรือนเมืองที่เคยกู้ยืมเงินจากกองทุนต่างๆ ของรัฐมีโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี และ 4 ปี มากกว่าครัวเรือนที่เคยกู้ยืมเงินหลายเท่า เนื่องจากประเด็นนี้ สอดคล้องกับการขาดสภาพคล่องทางการเงินของครัวเรือน ชนบท แต่ถ้าสามารถกู้ยืมจากกองทุนต่างๆ ของรัฐที่มีเป้าหมาย ช่วยเหลือโดยตรงแก่คนยากจนหรือเกษตรกรเพื่อเป็นสวัสดิการ ต่างๆ ในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต หรือการศึกษา เป็นต้น ก็ย่อมสร้างโอกาสในการสนับสนุนการศึกษาแก่บุตร ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ครัวเรือนเมือง และชนบทที่มีสมาชิกเพิ่มขึ้น 1 คน จะมีโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี มากกว่าหลักสูตร 4 ปี ประมาณ 2-3 เท่า เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการเรียนต่ำกว่าจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการลงทุนทางการศึกษา แก่ครอบครัวขนาดใหญ่ และความเหลื่อมล้ำของครัวเรือน ในชนบทยังพบว่าครัวเรือนเขตเมืองทุกภูมิภาคจะมีโอกาส ที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี น้อยกว่ากรุงเทพฯ แต่ไม่มีผลต่อโอกาสที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี ขณะที่ครัวเรือนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีโอกาส ที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี และ 4 ปี น้อยกว่า กรุงเทพฯ อีกทั้งมีโอกาที่บุตรจะสำเร็จอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี น้อยกว่าอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี ด้วยเช่นกัน ความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี นอกจากจะคำนึงถึงรายได้ของครัวเรือนแล้วยังต้องพิจารณา ถึงความมั่งคั่งของครัวเรือนซึ่งประกอบด้วย สินทรัพย์สุทธิ สินทรัพย์ทางการเงิน การมีบ้านเป็นของตนเอง สภาพคล่อง ทางการเงิน (ความสามารถกู้เงินในระบบ) ประกอบด้วย เนื่องจากความมั่งคั่งของครัวเรือนสามารถวัดความเป็นอยู่ ของครัวเรือนได้ดีกว่ารายได้ของครัวเรือน (Conley, 1999) แต่รายได้ของครัวเรือนก็ยังคงมีความสำคัญในการแบ่งแยก ความยากจนของครัวเรือน และกำหนดลักษณะครัวเรือน ยากจนได้สะดวก และชัดเจน ทั้งนี้เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ และ เงื่อนไขในการคัดกรองคนยากจนที่มีรายละเอียดมากพอ ระหว่างครัวเรือนในเมือง และชนบทซึ่งมีความแตกต่างกัน โดยธรรมชาติ ทำให้การพิจารณาแครายได้ของครัวเรือน

เหมือนที่ กยศ. นิยมใช้คัดกรองคนจนในการให้กู้ยืมเงินเพื่อ การศึกษา อาจจะเพียงพอต่อการวิเคราะห์โอกาสทางการศึกษา ระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี แต่ไม่เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์โอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 4 ปี

อุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) เป็นทางเลือกในการลด ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ ครัวเรือนยากจนในชนบทสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา ในการเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนสายอาชีวศึกษาให้มากขึ้น อุดมศึกษา หลักสูตร 2 ปี (ปวส.) อาจไม่ใช่ทางเลือกที่ดีที่สุด (First Best) สำหรับคนทั่วไป แต่เป็นทางเลือกที่ดีเพียงพอ (Second Best) สำหรับคนจนในการเลื่อนขั้นขึ้นทางเศรษฐกิจ และสังคมของ ครัวเรือนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) รัฐควรให้ทุนการศึกษาแบบให้เปล่าแก่เด็กยากจน ในชนบท เพื่อเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาในระดับ อุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างน้อยร้อยละ 4 โดยพิจารณา ปรับเกณฑ์ และเงื่อนไขในการคัดกรองคนจนในชนบทให้มี รายละเอียดมากพอ เพื่อคำนึงถึงการสร้างโอกาสทางการศึกษา อย่างทัดเทียมกันระหว่างเมือง และชนบท หรือภูมิภาคต่างๆ
- 2) ควรสนับสนุนกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการประกอบ อาชีพหรือการศึกษาแก่ครัวเรือนในชนบทอย่างต่อเนื่อง จะช่วย เพิ่มความมั่งคั่งของครัวเรือนในระยะยาว และส่งผลต่อ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่บุตรในที่สุด

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ควรศึกษาต่อไปว่าการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่ บุตรที่แตกต่างกันระหว่างครัวเรือน จะส่งผลต่อรายได้ การออม จะส่งผลสืบเนื่องต่อความมั่งคั่งของครัวเรือนในอนาคตของ บุตรแตกต่างกันอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ทุนการสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. 2551. การคลังเพื่อการศึกษา : สิ้นเชื้อ
การศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์และลดความ
เหลื่อมล้ำ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์. 2553. ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทาง
การศึกษากับแนวโน้มค่าจ้างในประเทศไทย.
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. การสัมมนา
วิชาการประจำปี 2553.
- Becker, G.S., & Tomes, N. 1986. Human Capital and
the Rise and Fall of Families. **Journal Lab
Economic**, 4(3 Part2).
- Brown, P.H. 2003. **Poverty, Education and
Intrahousehold Bargaining: Evidence
from China**. Dissertation Doctor of Philosophy
(Economics). University of Michigan.
- Conley, D. 1999. **Being black, living in the red**.
Berkeley. CA: University of California Press.
- Elliott III, W., Destin, M. & Friedline, T. 2011. Taking
stock of ten years of research on the
relationship between assets and children's
educational outcomes: Implications for
theory, policy and intervention. **Children
and Youth Service Review**, 33, 2312-2328
- Elliott III, W. & Hyun-a Song. 2011. The role of
assets in improving college attainment
among Hispanic immigrant youth in the U.S.
Children and Youth Service Review,
33, 2160-2167.
- Gatlin. S. J. 2008. Asset and Access : How wealth
affects who attend college and who attends
selective colleges. ProQuest Dissertations
& Theses. Stanford University.
- Haveman, R., Wolfe, B. 1995. The determinants
of children's attainments: A review of methods
and findings. **Journal of Economic
Literature**, 33(4), 1829-1878.
- Hertz, T., Jayasundera, T., Piraino, P., Selcuk, S.,
N., & Verashchagina, A. 2007. The inheritance
of educational inequality : International
comparisons and fifty-year trends. **The B.E.
Journal of Economic Analysis & Policy**. 7(2)
[http : //dx.doi.org/10.2202/1935-1682.1775](http://dx.doi.org/10.2202/1935-1682.1775)
(article 10).
- Kane, T. J. 2004. College-going and inequality.
In K. M. Neckerman (Ed.), **Social inequality**.
(pp. 319-353). New York : Sage.
- Pimpa, N. 2007. **Reference groups and choices
of vocational education : Case of Thailand**.
School of Education, RMIT University.
- Punyasavatsut. C. et. al. 2005. **School Finance Reform
Efficiency of Public Expenditure in
Education**, report submitted to the Office
of National Education Commission.
- Wongmonta, Sasiwooth. 2012. **Three Essays on the
Economics of Education in Thailand**.
Dissertation Doctor of Philosophy. The
University of Minnesota.
- Zhan, M., & Sherraden, M. 2011. Assets and liabilities,
race/ethnicity, and children's college
education. **Children and Youth Service
Review**, 33, 2168-2175.